

MITROPOLIA OLTENIEI

REVISTA

ARHIEPISCOPIEI CRAIOVEI,
ARHIEPISCOPIEI RÂMNICULUI,
EPISCOPIEI SEVERINULUI ȘI STREHAIEI,
EPISCOPIEI SLATINEI ȘI ROMANAȚILOR
ȘI
A FACULTĂȚII DE TEOLOGIE - CRAIOVA

ANUL LXX (833-836), NR. 5-8, MAI-AUGUST, 2018

EDITURA MITROPOLIA OLTENIEI
CRAIOVA
ISSN 1013-4239

COLEGIUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE

ÎPS Acad. Prof. univ. dr. IRINEU POPA,
Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei,
Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea din Craiova

MEMBRI

ÎPS dr. VARSANUFIE, Arhiepiscopul Râmnicului
PS Conf. univ. dr. NICODIM, Episcopul Severinului și Strehaiei,
Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea din Craiova
PS dr. SEBASTIAN, Episcopul Slatinei și Romanaților
Prof. univ. dr. MICHEL STAVROU,
Institutul de Teologie Ortodoxă Saint-Serge, Paris
Prof. univ. dr. PETER BOUTENEFF,
Institutul Teologic Ortodox Sf. Vladimir, SUA
Prof. univ. dr. NICOLAE RODDY,
Departamentul de Teologie, Universitatea Creighton, SUA
Prof. univ. dr. ARISTOTLE PAPANIKOLAOU,
Departamentul de Teologie, Universitatea Fordham, SUA
Prof. univ. dr. SEBASTIAN BROCK,
Facultatea de Studii Orientale, Universitatea din Oxford
Prof. univ. dr. MARTIN TAMCKE,
Facultatea de Teologie, Georg-August- Universität Göttingen
Pr. Prof. univ. dr. VIOREL IONIȚA, Facultatea de Teologie Ortodoxă
„Justinian Patriarhul”, Universitatea din București
Pr. Prof. univ. dr. IOAN SAUCA,
Directorul Institutului Ecumenic de la Bossey, Geneva
Pr. Prof. univ. dr. CONSTANTIN PĂTULEANU, Facultatea de Teologie
Ortodoxă „Justinian Patriarhul”, Universitatea din București
Pr. Conf. univ. dr. NICOLAE RĂZVAN STAN,
Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă, Universitatea din Craiova
Pr. Conf. univ. dr. PICU OCOLEANU,
Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea din Craiova

REDACTOR ȘEF:

Pr. Conf. univ. dr. ADRIAN BOLDIȘOR,
Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea din Craiova

REDACTORI:

Pr. Conf. univ. dr. ADRIAN IVAN,
Pr. Conf. univ. dr. CONSTANTIN BĂJĂU,
Pr. Lect. univ. dr. IONIȚĂ APOSTOLACHE,
Diac. Lect. univ. dr. LUCIAN ZENOVIU BOT,
Diac. Lect. univ. dr. MIHAI CIUREA, Prof. drd. DORU MARCU

CORECTOR REVISTĂ

Pr. dr. CĂTĂLIN DAN

TEHNOREDACTARE/PREGĂTIRE PENTRU TIPAR

VALENTIN CORNEANU

Revista Mitropolia Olteniei este recunoscută CNCS în categoria B

CUPRINS

STUDII

- Î.P.S. Prof. Univ. Dr. IRINEU POPA
Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei
Perspectiva eshatologică a timpului mântuirii oamenilor în contextul veșniciei..... 9
- Pr. Prof. Univ. Dr. ION POPESCU
Raționalitatea discursului teologic..... 32
- Pr. Conf. Univ. Dr. PICU OCOLEANU
Nebunie pentru Hristos, acrivie canonică, spirit filocalic. Episcopul Gherasim Safirin de la Mănăstirea Frăsinei, ultimul mare reprezentant al neoisihasmului românesc..... 40
- Pr. Conf. Univ. Dr. CONSTANTIN I. BĂJĂU
Nichifor Vlemidis (1197-1272) - un bărbat sfânt și înțelept..... 54
- Rev. assoc. Prof. Univ. Dr. NICUȘOR BELDIMAN
Parnetic principles in the homiletic work of the Metropolitan Firmilian Marin..... 72
- Pr. Lect. Univ. Dr. IONIȚĂ APOSTOLACHE
Mărturisitorii „filosofiei monahale”.
Lucrarea nevoișelor duhovnicești la: Sfântul Antonie cel Mare, Sfântul Pahomie cel Mare și Avva Evagrie Ponticul..... 85
- Dr. TOMA RĂDULESCU
Preotul Florian N. Ionescu (1912-1994), din județul Olt, mărturisitor pentru Hristos în închisorile comuniste..... 96
- Cercetător Dr. ANA-MARIA IANCU
Clerici basarabeni, refugiați în Arhiepiscopia Craiovei, victime ale regimului totalitar comunist: preoții martiri Nicolae Goanță (Goanță) (1908-1944) și Theodor Petcu (1897-1957) 115
- Prof. Dr. MARIAN-EMANOIL PĂUN
Drumul strămoșilor noștri daci de la credința în nemurirea sufletului spre participarea la dumnezeirea lui Iisus Hristos..... 154

Pr. Dr. LAURENȚIU RĂDOI <i>Implicarea Bisericii Ortodoxe Române în actul mării Uniri de la 1918...</i>	174
Cercetător Dr. FLORIN MARINESCU <i>36 de ani în căutarea de tezaur culturale românești la Muntele Athos...</i>	194
Pr. Drd. FLORIN MIHAI ILIESCU <i>Mărturisitorii închisorilor, exemple vii de misiune creștină.....</i>	209
Pr. Drd. MIRCEA NINCU <i>Fenomenologia și fenomenologia religioasă – inițiatori și fondatori.....</i>	217
Pr. Drd. GHEORGHE COSTEA <i>Analitica prima în tradiția siriacă și tradiția arabă.....</i>	235
Prof. Drd. DORU MARCU <i>Misiune și pastorație prin ucenicie sau prin cateheză? Istorie, provocări și soluții.....</i>	242
Drd. SORIN GRIGORE VULCĂNESCU <i>Viața ca dar de la Dumnezeu. Un argument împotriva eutanasiei.....</i>	258
TRADUCERI ȘI DIORTOSIRI	
<i>Legi imperiale către prefectii Pretoriului pentru Illyricum. Fontes Historiae illyricii et daco-romanae sec. IV-VI d.Ch. (Traducere de Pr. Conf. Univ. Dr. MARIN COJOC)</i>	284
PREDICI, CATEHEZE, COMENTARIIL, MEDITAȚII	
Pr. Conf. Univ. Dr. ADRIAN IVAN <i>Despre calendarul ortodox - cateheză.....</i>	297
CĂRȚI ȘI REVISTE, LANSĂRI EDITORIALE ȘI RECENZII	
Pr. Lect. Univ. Dr. IONIȚĂ APOSTOLACHE <i>† Dr. Irineu, Mitropolitul Olteniei, Biserica în actualitate sau actualitatea Bisericii, Ed. Academiei Române, București, 2018, 552 p.....</i>	305
Pr. Conf. Univ. Dr. NICOLAE RĂZVAN STAN <i>Boris Bobrinskoy, Compasiunea Tatălui, traducere din limba franceză de Nicolae Turcan, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2017, 245 p.....</i>	310

Pr. Conf. Univ. Dr. NICOLAE RĂZVAN STAN

Mihai Ciurea, Epistola sobornicească a Sfântului Iuda: introducere, traducere, comentariu și teologie, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2018, 200 p.....

315

CONTENTS

STUDIES

- His Eminence Prof. PhD IRINEU POPA
Archbishop of Craiova and Metropolitan of Oltenia
*The Eschatological Perspective of Time of Salvation of Men in the
Context of Eternity*..... 9
- Fr. Prof. PhD ION POPESCU
Rationality of the Theological Discourse..... 32
- Fr. PhD Senior Lecturer PICU OCOLEANU
*Folishness for Christ, Canonical Discipline, Promoting of Philocalia.
Bishop Gherasim Safirin from Frăsinei Monastery, the Last Great
Representative of the Romanian Neohesychasm*..... 40
- Fr. PhD Senior Lecturer CONSTANTIN I. BĂJĂU
Nichifor Vlemidis (1197-1272) - a Holy and Wise Man..... 54
- Rev. assoc. Prof. Univ. Dr. NICUȘOR BELDIMAN
*Parnetic principles in the homiletic work of the Metropolitan
Firmilian Marin*..... 72
- Fr. Lecturer PhD IONIȚĂ APOSTOLACHE
*Confessors of „Monastic Philosophy”. The Spiritual Works at: Saint
Anthony the Great, Saint Pachomius the Great and Avva Evagrius
from Pont*..... 85
- PhD TOMA RĂDULESCU
*Reverend Florian N. Ionescu (1912-1994), from Olt County,
Confessor for Christ in the Communist Prisons*..... 96
- PhD ANA-MARIA IANCU
*Bessarabian Clerics, Refugees in the Archdiocese of Craiova, Victims of the
Communist Totalitarian Regime: Martyr Priests Nicolae Goanță (Gonță)
(1908-1944) and Theodor Petcu (1897-1957)*..... 115
- Prof. PhD MARIAN-EMANOIL PĂUN
*From the Belief in Immortality of the Soul of our Dacian Ancestors to
the Christian Resurrection*..... 154

Fr. PhD LAURENȚIU RĂDOI <i>The Involvement of the Romanian Orthodox Church in the Great Union Act of 1918.....</i>	174
PhD FLORIN MARINESCU <i>36 years in Search of Romanian Cultural Treasures in Mount Athos.....</i>	194
Fr. FLORIN MIHAI ILIESCU <i>The Confessors of Prisons, Living Examples of Christian Mission.....</i>	209
Fr. MIRCEA NINCU <i>Phenomenology and the Religious Phenomenology - Initiators and Founders</i>	217
Fr. GHEORGHE COSTEA <i>Analitica Prima in the Syriac and Arabic Tradition.....</i>	235
DORU MARCU <i>Mission and Pastoral Care Through Discipleship or Catechesis? History, Challenges and Solutions.....</i>	242
SORIN GRIGORE VULCĂNESCU <i>Life as a Gift from God. An Argument against Euthanasia.....</i>	258
TRANSLATIONS <i>Imperial Laws toward Prefects of Praetorium for Illyricum. Fontes Historiae illyricii et daco-romanae sec. IV-VI d.Ch. (Translated by Fr. PhD Senior Lecturer MARIN COJOC)</i>	284
HOMILIES, CATECHESSES, COMMENTS, MEDITATIONS Fr. PhD Senior Lecturer ADRIAN IVAN <i>About the Orthodox Calendar - Catechesis.....</i>	297
BOOKS, MAGAZINES, AND REVIEWS EDITORIAL LAUNCH Fr. Lecturer PhD IONIȚĂ APOSTOLACHE <i>† Dr. Irineu, the Metropolitan of Oltenia, The Church in Actuality or the Actuality of the Church, Publishing House Academia Română, Bucharest, 2018, 552 p.....</i>	305
Fr. PhD Senior Lecturer NICOLAE RĂZVAN STAN <i>Boris Bobrinskoy, Father's Compassion, translation from French by Nicolae Turcan, Publishing House Renașterea, Cluj-Napoca, 2017, 245 p.....</i>	310

Fr. PhD Senior Lecturer NICOLAE RĂZVAN STAN

*Mihai Ciurea, The Catholic Epistle of Saint Judas: Introduction,
Translation, Commentary and Theology, Publishing House Mitropolia
Olteniei, Craiova, 2018, 200 p..... 315*

Misiune și pastorație prin ucenicie sau prin cateheză? Istorie, provocări și soluții

Prof. Drd. DORU MARCU¹

Cuvinte cheie: *ucenicie, cateheză, misiune, pastorație*
Keywords: *discipleship, catechesis, mission, pastoral service*

Introducere

Dinamica misionară a Bisericii Ortodoxe trebuie susținută de redescoperirea unor principii de misiune care au avut un rol important în răspândirea creștinismului în perioada de început și nu numai. Din nefericire, din punct de vedere practic, după libertatea obținută după ieșirea din comunism, pentru contextul din România, principiile misionare practicate s-au rezumat la pastorația de duminică și din biserică. În asemenea circumstanțe, activitatea misionară și pastorală² a Bisericii Ortodoxe ar trebui să fie susținută printr-o practică a uceniei, care are o bază biblică, așa cum vom vedea în rândurile de mai jos, și împlinită de darul botezului și de cateheza continuă.

Pentru examinarea principiului de misiune/pastorație care are la bază ucenicia, și nu teoria predată doar didactic, am fost influențat de două remarci de luat în seamă. Prima dintre ele a fost făcută de către Arhid. Prof. Dr. Ioan Ică jr. într-o conferință disponibilă online,³ anume că la o primă

¹ Universitatea din Craiova, Facultatea de Teologie Ortodoxă.

² Termenii misiune și pastorație sunt folosiți adesea împreună în expresia „pastoral-misionar” sau „misionar-pastoral”. Există teologi care vorbesc despre o diferență clară între cei doi termeni, considerând că atunci când facem misiune îi avem în vedere pe cei care nu fac parte din Biserica Ortodoxă (cu precădere cei nebotezați), iar pentru cei deja botezați în Biserica Ortodoxă ar trebui să facem pastorație. Ar exista, așadar, o contradicție să vorbim despre misiune la cei deja botezați. Pentru a evita această confuzie, Pr. Bria vorbește despre misiune internă (echivalentă cu pastorația) și despre misiune externă (a se vedea ION BRIA ed., *Go Forth in Peace. Orthodox Perspectives on Mission*, WCC Publications, Geneva, 1986, p. 42-46, p. 56-63). Personal, consider că atunci când vorbim despre pastorație, nu greșim dacă o numim și misiune. Orice act al Bisericii este misionar, indiferent către cine se adresează. Dar trebuie să fim foarte atenți că atunci când vorbim despre deschiderea către cei nebotezați, nicidecum acest act nu-l putem numi pastorație. În același timp, dacă primim diferența dintre misiune internă și externă, vom realiza că din cauza situației istorice, Biserica Ortodoxă a întâmpinat dificultăți pentru împlinirea acestei dimensiuni, însă este drept că nici după aceste momente (perioade) critice nu ne-am schimbat prea mult atitudinea în privința misiunii (externe).

³ Conferința poate fi audiată accesând următorul link: <https://www.youtube.com/watch?v=E6uFOoNtQRA> (27.11.2016).

analiză, varianta românească a textului biblic de Matei 28, 19-20 suferă de o traducere greșită. Observația distinsului profesor se referea la verbul *a învăța*, care este tradus și folosit de două ori în mod nejustificat. A doua remarcă despre acest text a venit din partea renumitului misiolog, David Bosch, care în lucrarea sa în limba engleză, *Transforming Mission*, oferă o traducere a textului grecesc diferită de traducerea în limba română, care mi-a atras atenția.⁴ Astfel, imboldul acestui studiu vine după o citire mai atentă a textului biblic din Evanghelia după Matei, care a fost și este considerat baza biblică a misiunii Bisericii creștine sau, altfel spus, acest text conține marea trimitere misionară: „Drept aceea, mergând învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit. Iată Eu sunt cu voi până la sfârșitul veacurilor” (Matei 28, 19-20). Așadar, după Înviere, Hristos pune început misiunii prin trimiterea la neamuri pe care o adresează Apostolilor și ucenicilor Săi, trimitere care rămâne actuală în Biserica lui Hristos până la a doua Sa venire.

Astfel, în următoarele pagini voi aduce lămuriri de traducere ale acestui text scripturistic din care se desprinde principiul misionar/pastoral prin ucenicie, continuat și susținut prin botezare și cateheză. Apoi, voi trece printr-un scurt traseu istoric al instituției catehumenatului, voi explica cum se practică cateheza astăzi, precum și în ce constă ucenicia așa cum se deduce din Sfintele Evanghelii. Provocarea vine din partea situației extrem de fragilă a misiunii/pastorației în contextul contemporan, marcat de frământări spirituale, dar și de o inconștiență a celor implicați în procesul de dăruire și primire a adevărului creștin. Pentru a-mi întări poziția, voi face o prezentare succintă a ceea ce se petrece în jurul Sfintei Taine a Botezului. Evident, prezentarea problemelor va aduce și va propune și anumite soluții care pot fi puse în practică.

1. Textul de la Matei 28, 19-20: original, traduceri, interpretări

În cadrul discuțiilor biblice, problema traducerilor ocupă un loc central. Atunci când se analizează Sfintele Scripturi, trebuie să fim conștienți că un text tradus trădează sensul original, așa cum afirmă și dictonul italian *traduttore traditore*. Teologiei biblice îi revine sarcina să analizeze textele originale și să ofere o traducere actualizată, mai ales din

⁴ DAVID J. BOSCH, *Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission*, Orbis Books, Maryknoll, New York, 1991, p. 73-74. În același ton cu aceste două voci, poate fi considerat și teologul Cristian Sonea, care tratează textul biblic de la Matei 28, 19-20. Atunci când am inițiat acest studiu, încă nu consultasem lucrarea acestuia, însă direcțiile propuse mi-au fost utile. Detaliile complete despre această lucrare sunt următoarele: CRISTIAN SONEA, *Apostolat și Responsabilitate. O viziune teologică asupra misiunii laicului*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2015, p. 46-54.

punct de vedere literar. La o primă analiză a textului propus (Matei 28, 19-20), putem observa, așa cum am precizat în introducere, că în versiunea din limba română verbul *a învăța* apare tradus de două ori.

Pentru a realiza o analiză clară a versiunilor din limba română, din limba engleză și mai ales din limba greacă, propunem redarea variantelor amintite și anume:

- a) **Versiunea grecească:** „19 πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, 20 διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ’ ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος”.⁵
- b) **Versiunea englezească:** „19 Go, therefore, and **make disciples** of all nations, **baptizing** them in the name of the Father, and of the Son, and of the holy Spirit, 20 **teaching** them to observe all that I have commanded you. And behold, I am with you always, until the end of the age”.⁶
- c) **Versiunea românească:** „19 Drept aceea, mergând, **învățați** toate neamurile, **botezându-le** în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, 20 **Învățându-le** să păzească toate câte v-am poruncit vouă. Și iată, Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului”.⁷

⁵ Textul grecesc este disponibil online și este preluat de la următoarea adresă de web: <http://www.nestle-aland.com/en/read-na28-online/text/bibeltext/lesen/stelle/50/280001/289999/> (15.11.2016).

⁶ Versetele sunt preluate din Biblia în limba engleză, folosită de Biserica Catolică, și care poate fi accesată online: http://www.vatican.va/archive/ENG0839/_PW1.HTM#-3C1 (16.11.2016). Mai mult decât atât, am observat că există diverse traduceri în engleză care folosesc verbul a învăța de două ori, exact ca în varianta românească: „19 Go ye therefore, and **teach** all nations, **baptizing** them in the name of the Father, and of the Son, and of the Holy Ghost: 20 **Teaching** them to observe all things whatsoever I have commanded you: and, lo, I am with you always, *even* unto the end of the world. Amen” (<http://www.kingjamesbibleonline.org/Matthew-Chapter-28/>) (15.11.2016).

⁷ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Ed. IBMBOR, București, 2005. Pentru varianta românească, am avut acces și la alte traduceri, cum ar fi: „19 Duceți-vă și **faceți ucenici** din toate neamurile, **botezându-i** în Numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. 20 Și **învățați-i** să păzească tot ce v-am poruncit. Și iată că Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului” (*Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament cu Trimiteri*, traducerea Dumitru Cornilescu, revizuită ortografic, Asociația Biblică Română „Casa Biblicii”, București, 2010) și „19 Drept urmare, atunci când mergeți **faceți învățați** toate neamurile păgâne, **botezându-i** în Numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, 20 **învățându-i** să păzească toate câte v-am poruncit vouă. Și iată Eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârșitul

După expunerea celor trei versiuni, una originală și două de traducere, cred că putem să mergem mai departe cu analiza și să evidențiem două aspecte foarte importante.

Prima remarcă, referitoare la traducere, ar fi că în varianta originală din limba greacă, autorul biblic nu a folosit de două ori verbul *διδάσκω*,⁸ ci dimpotrivă, folosește un alt verb și anume *μαθητεύω*.⁹ Între cele două verbe se găsește un al treilea, și anume *βαπτίζω*.¹⁰ Dacă ținem cont de acest fapt, atunci nicidecum nu am putea să traducem și să folosim verbul *a învăța* de două ori în text.¹¹ Dacă intenția autorului evanghelic era să vorbească despre activitatea învățătoarească, de catehizare, nu văd de ce nu ar fi folosit același verb pe care îl va așeza în text imediat după formula baptismală trinitară. Așa cum teologul Cristian Sonea a definit deja, o traducere mult mai reușită ar fi următoarea: „**faceți ucenici** din toate neamurile, **botezându-i** [...], **învățându-i**”,¹² care schimbă cu mult sensul traducerii inițiale,¹³ dar care respectă textul original și dă același sens ca în varianta din limba engleză.

veacului!” (Diacon IOAN I. ICĂ jr., *Canonul Ortodoxiei I. Canonul Apostolic al primelor secole*, Ed. Deisis/Stavropoleos, Sibiu, 2008, p. 331-332). Am avut acces și la varianta tradusă de către Mitropolitul Bartolomeu Anania, însă acesta reiterează traducerea Bibliei Sinodale (textul poate fi accesat online la următoarea adresă: <http://www.dervent.ro/biblia.php> (21.11.2016)).

⁸ *διδάσκοντες* - verb, participiu prezent activ. Sensul verbului este de *a învăța*. A se vedea: G.W.H. LAMPE ed., *A Patristic Greek Lexicon*, Publisher The Clarendon Press, Oxford, 1961, p. 365.

⁹ *μαθητεύσατε* - verb, aorist Imperativ activ. Foarte adevărat este faptul că atunci când traduce în engleză verbul *μαθητεύω* editorul Lampe oferă două sensuri ale acestuia ca verb tranzitiv, anume primul este acela de *a învăța* (*instruct, teach*) și al doilea de a face ucenici (*make disciples*). Însă și mai interesant este că la cel de-al doilea sens, editorul oferă imediat un exemplu, mai exact continuarea versetului biblic: „*μ. πάντα τὰ ἔθνη*” (G.W.H. LAMPE ed., *op.cit.*, p. 820). Aceiași indicație se găsește și în lexiconul editat de către HENRY GEORGE LIDDELL și ROBERT SCOTT, *A Greek-English Lexicon*, Publisher Clarendon Press, Oxford, 1996, p. 1072: „II. trans., make a disciple of instruct, *πάντα τὰ ἔθνη* Ev. Matt. 28, 19”.

¹⁰ *βαπτίζοντες* - verb, participiu prezent activ. Acest verb s-a tradus direct în română cu a boteza, deși mult mai potrivit ar fi acela de a cufunda sau a afunda, a plonja (în apă). Dacă am fi vorbit despre Sf. Afundare, nu am mai fi avut dilema cu practica botezului prin stropire, care e altfel o contradicție în termeni. Pentru mai multe lămuriri, a se vedea: G.W.H. LAMPE ed., *op.cit.*, p. 283-284.

¹¹ Pentru teologia românească, textul tradus ca atare cu termenul *a învăța* este unul deja bine statornicit, deși se pare că traducerea este una simplistă. De exemplu, lucrarea Pr. prof. dr. VASILE GORDON, *Mergând, învățați...Predici pentru toate duminicile și sărbătorile de peste an*, Ed. IBMBOR, București, 2006, poartă în mod clar amprenta acestei traduceri.

¹² CRISTIAN SONEA, *op.cit.*, p. 48-49.

¹³ A se vedea nota 6.

Cu această remarcă esențială ajungem la cea de-a doua, anume interpretarea textului.¹⁴

În varianta obișnuită avem ca schemă misionară formula *învățați-botezați-învățați* (teach-baptise-teach),¹⁵ dar conform cu noua interpretare, ajungem la o formulă diferită și anume: *faceți ucenici-botezați-învățați*. Aici sunt propuse două variante de interpretare, care însă nu se contrazic una pe alta. Prima dintre ele poate fi înțeleasă în felul următor: verbul principal al întregului text este *μαθητεύσατε* care centrează acțiunea în jurul său. Altfel spus, imperativul acesta *faceți ucenici!* devine scopul prim al activității misionare. Acțiunile de a boteza și de a învăța (a catehiza) se subordonează acțiunii de a face ucenici. A doua variantă de interpretare consistă în a înțelege ca împlinită acțiunea de a face ucenici doar atunci când este susținută de taina botezului și de activitatea de catehizare, de instruire. Ucenicul este acela care este botezat și totodată instruit. Fără îndoială că ambele variante sunt de acceptat și pot fi unite într-o singură variantă, care ține cont la aceeași intensitate de toate cele trei acțiuni, fără a nu pierde niciuna dintre ele. Ce ar însemna să fi botezat, dar fără să fi un ucenic catehizat? Cred că răspunsul nu este greu de dat.

Dacă ținem cont de textul original, vom observa că ordinea verbelor deja analizate nu este la întâmplare. Putem vorbi oare de botez înainte de a instrui pe cineva sau mai mult decât atât, poate fi cineva botezat înainte de a deveni ucenic? Aceste întrebări pot fi lămurite dacă analizăm cum anume au fost interpretate în partea de început a creștinismului. O incursiune în istorie ne va ajuta să înțelegem cum anume ar trebui să folosim noi aceste indicații în activitatea noastră pastoral-misionară. În secțiunea următoare vom vorbi despre instituția catehumenatului, despre cum se practică cateheza astăzi, dar și despre calitatea de a fi ucenic al lui Hristos, evident, fără a avea pretenția de a epuiza subiectul, ci doar de a trasa anumite puncte care ne vor fi de ajutor să înțelegem partea a treia a studiului propus.

2. Istoria catehumenatului. Cateheza astăzi și ucenicia în Hristos

Istoria catehumenatului. Încă de la început trebuie spus că, din punct de vedere al textului biblic din Evanghelia după Matei, definiția Apostolilor ca ucenici ai lui Hristos este o temă care revine insistent.¹⁶ Nu e

¹⁴ Prima intuiție a fost să văd cum a interpretat Sfântul Ioan Gură de Aur acest text, dar surprinderea a fost mare să văd că nu tratează decât superficial acest text, iar redarea textului biblic din greacă păstrează în limba română traducerea din Biblia sinodală. A se vedea: Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Matei*, PSB 23, traducere, introducere, indici și note de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1994, p. 1001-1002.

¹⁵ Cf. ANDREW K. PFEIFFER, „To the font and from the font: Baptism and Mission”, în *Lutheran Theological Journal* 38:1 (2004), p. 29.

¹⁶ A se vedea, de exemplu, textele biblice de la Matei 8, 18; 10, 1; 14, 26; 16, 24; 24, 3 ș.a.

de mirare că Evanghelistul Matei încheie Evanghelia cu îndemnul principal de a face ucenici. Se pare că termenul de ucenic (*mathetes*) este folosit în acest text de nu mai puțin de 73 de ori.¹⁷ Surprinzător sau nu, chiar din perioada Sfinților Apostoli, accentul a căzut pe acțiunea de a boteza. În *Faptele Apostolilor* avem relatată cuvântarea Apostolului Petru care se împlinște în botezarea imediată celor prezenți: „Ei auzind acestea, au fost pătrunși la inimă și au zis către Petru și ceilalți apostoli: Bărbați frați, ce să facem? Iar Petru a zis către ei: Pocăiți-vă și **să se boteze** fiecare dintre voi în numele lui Iisus, spre iertarea păcatelor voastre, și veți primi darul Duhului Sfânt. (...) Deci cei ce au primit cuvântul lui **s-au botezat**, și în ziua aceea s-au adăugat ca la trei mii de suflete” (Faptele Apostolilor 2, 37-38, 41). Însă nu trebuie uitat faptul că auditoriul lui Petru era la curent cu evenimentele despre Hristos cel înviat. Probabil mulți din cei prezenți avuseseră ocazia să-L întâlnească. Tocmai această lipsă, cunoștința despre faptele lui Hristos, va schimba paradigma de la a boteza la a catehiza, urmată de botez.¹⁸ Cu siguranță motivele au fost multiple, însă cert este că deja din secolul al II-lea există mărturii că instituția catehumenatului avea o formă stabilită. Ce presupunea acest model de misiune al Bisericii? Pe scurt spus, înainte de a accepta noi membrii, Părinții Bisericii au stabilit că există motive întemeiate ca cineva să fie catehizat, instruit. Înainte de a primi Taina Sfântului Botez, persoana respectivă trebuia să se inițieze în taina creștinismului, o perioadă mai scurtă sau mai lungă de timp.¹⁹

¹⁷ DAVID BOSCH, *op.cit.*, p. 73.

¹⁸ Istoricul ALAN KREIDER vorbește despre practica Sfinților Apostoli de a boteza fără a catehiza, spunând că la Cincizecime Petru nu a zis „pocăiți-vă, să fiți catehizați și apoi să fiți botezați” („repent, be catechized, and then be baptized”), ci a zis direct „pocăiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi” (cf. FA 2, 38). Este adevărat acest fapt, doar că cei cărora se adresa Apostolul Petru aveau evenimentele despre Hristos proaspete în minte, la care se adaugă și faptul că tradiția iudaică din care proveneau aștepta un Mesia. Pentru mai multe detalii, a se vedea articolul acestuia: „Baptism, Catechism, and the Eclipse of Jesus’ Teaching in Early Christianity”, în *The Mennonite Quarterly Review* 17:1 (1998), p. 7-11.

¹⁹ Există câteva lucrări clasice care vorbesc despre practica catehumenatului, traduse și în limba română, cum ar fi: *Învățătură a celor Doisprezece Apostoli (Didahia)*, în *Scrierile Părinților Apostolici*, PSB 1, traducere, note și indici de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1979, p. 28; SFÂNTUL IUSTIN MARTIRUL ȘI FILOZOFUL, *Apologia I*, traducere și note de Olimp. N. Căciulă, în *Apologeți de Limbă Greacă*, PSB 2, traducere, introducere, note și indice de Pr. Prof. T. Bodogae, Pr. prof. Olimp Căciulă, Pr. prof. D. Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1980, p. 66-71; TERTULIAN, *Despre prescripția contra ereticilor*, în *Apologeți de Limbă Latină*, PSB 3, traducere de Prof. Nicolae Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol și Prof. David Popescu, Ed. IBMBOR, București, 1981, p. 168-169; Sf. CHIRIL AL IERUSALIMULUI, *Cateheze*, traducere din limba greacă și note de Pr. prof. Dumitru Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 2003. De asemenea, a se vedea și lucrarea Pr. prof. dr. IOAN G. COMAN, *Patrologie*, vol.

Etimologic vorbind, catehumen (grecescul *κατηχούμενος*) își are rădăcina în verbul *κατηχέω*²⁰ care se poate traduce cu mai multe sensuri cum ar fi *a învăța, a instrui* (în credința creștină)²¹ sau „a auzi cuvântarea cuiva”.²²

Că a existat o instituție puternică a catehumenatului o putem argumenta și cu structura Liturghiei bizantine folosite astăzi. Cum bine știm, prima parte a Sfintei Liturghii mai este numită și Liturghia Cuvântului sau a Catehumenilor.²³ Este foarte evident din această rânduială că botezul în perioada secolului al IV-lea, numit secolul de aur al Bisericii, nu se făcea fără o catehizare temeinică. Paradoxal sau nu, se pare că începând cu secolul al VI-lea, poate chiar mai devreme, practica Bisericii va reveni la paradigma inițială, adică la aceea de a boteza. Pentru a înțelege acest fapt, se cer lămurite anumite aspecte.

Primul dintre ele se leagă de practica botezului copiilor sau mai bine zis a botezului la vârste foarte mici, care se pare că a avut un avânt foarte mare în această perioadă. Fără îndoială că practica aceasta este una biblică,²⁴ însă în perioada de început cei convertiți erau deja la vârsta maturității și astfel botezul adulților era unul majoritar. Tocmai acest raport se va modifica considerabil după primele secole de creștinism și în mod firesc Biserica va accentua botezul la vârste mici.²⁵ Sau altfel spus, părinții

III, Ed. IBMBOR, București, 1988, p. 536-566, unde comentează succint cele 24 de cateheze al Sfântului Chiril.

²⁰ Exemplul clasic din Noul Testament pentru a stabili etimologia termenilor catehet, catehumen, cateheză și catehetică este cel din Faptele Apostolilor 21, 21. A vedea și varianta din limba greacă: „²¹ *κατηχήθησαν* δὲ περὶ σοῦ ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωϋσέως τοῦς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους λέγων μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα μηδὲ τοῖς ἕθεσιν περιπατεῖν”, text preluat de la adresa web: <http://www.nestle-aland.com/en/read-na28-online/text/bibeltext/lesen/stelle/54/210001/219999/> (25.11.2016).

²¹ G.W.H. LAMPE ed., *op. cit.*, p. 732-733.

²² Ieromonah PETRU PRUTEANU, „Ectenia pentru catehumeni și concedierea lor”, <http://teologie.net/data/carte/PP-ectenie-catehumeni.pdf> (25.11.2016).

²³ A se vedea *Dumnezeiasca Liturghie a celui între sfinți părintele nostru, Ioan Gură de Aur, Arhiepiscopul Constantinopolului*, în *Liturghier*, Ed. IBMBOR, București, 2012, p. 135-202. De asemenea, despre această împărțire a Sfintei Liturghii putem citi în cartea lui Părintelui ION BRIA, *The Liturgy after the Liturgy. Mission and Witness from an Orthodox Perspective*, WCC Publications, Geneva, 1996, p. 1-5. Există diferite păreri teologice referitoare la păstrarea sau renunțarea *ecteniei pentru catehumeni*. Ieromonahul Petru Pruteanu consideră că în situația actuală se poate renunța la aceasta sau cel puțin reformularea ei, aducând ca argument că această categorie de oameni nu se mai află în biserică, și ca atare Biserica nu ar trebui să practice un formalism liturgic. Pentru mai mult detalii, a se vedea articolul acestuia deja citat la nota 22.

²⁴ A se vedea FA 10, 45-48; 16, 14-15.

²⁵ A se vedea: JOHN WESTERHOFF, „Evangelism, Evangelization, and Catechesis”, în *Interpretation* 48:2 (1994), p. 159-160.

botezați deja au cerut ca pruncii lor să fie botezați, fapt acceptat și practicat în Biserica primară. Cum bine știm, în practica actuală, Taina Sfântului Botez se săvârșește, în condiții normale, la vârsta de minim 40 de zile, cu excepția cazurilor de boală. În această situație, cele două dimensiuni, a uceniciei și a catehizării se mută sau ar trebui să se mute în mod natural după acțiunea de botezare.

Al doilea aspect are în vedere că practicile catehumenatului nu au dispărut pur și simplu. Există opinia că parte din ritualul de exorcizare și rânduiala dinainte de botez au logica unei pregătiri catehumenale pentru a primi botezul.²⁶ Sau putem fi de acord că această rânduială pre-baptismală făcea parte din rânduiala catehumenilor, parte care se va integra în rânduiala clasică a botezului.²⁷

În afară de botezul pruncilor, care rămâne practica Bisericii până astăzi, se întâlnesc și cazuri în care numeroase persoane, deja la o vârstă matură, arată intenția să fie botezați.²⁸ Aceștia nu sunt familiarizați cu faptele lui Hristos, așa cum erau cei de la cuvântarea lui Petru, amintită mai

²⁶ „Although many of the liturgical usages of the ancient catechuminate – the scrutinies, the exorcisms – were incorporated in the rite of baptism, catechism itself disappeared” ALAN KREIDER, *art. cit.*, p. 28.

²⁷ A se vedea: Ieromonah PETRU PRUTEANU, „Slujba Botezului și riturile adiacente. Studiu istorico-liturgic și propuneri asupra textului”, <http://teologie.net/data/pdf/PP-studiu-botez.pdf> (26.11.2016).

²⁸ Din fericire, numeroase persoane care vin în contact cu tradiția ortodoxă, doresc să devină membri ale Bisericii Ortodoxe. Ori cum poarta de intrare în Biserică rămâne botezul, demersul acestora trebuie susținut. Problema apare în cazul celor care fac parte din alte biserici creștine, catolică sau protestante, care sunt rugați să primească din nou taina botezului, motivându-se că botezul primit în biserica lor nu a fost valid. Considerăm că sunt multe aspecte de dezbătut, dar pentru că studiul nostru nu are în vedere această problemă, nu putem decât afirma că nu există o practică unanimă a Bisericilor Ortodoxe despre cum se face primirea acestora în sânul Bisericii Ortodoxe, practicându-se fie Mirungerea, fie re-botezarea (de fapt, termenul re-botezare este unul forțat, deoarece botezul nu se repetă, ci doar atunci când primul botez nu este recunoscut ca fiind botez). A se vedea, pentru această problemă, următoarele studii/lucrări: VLASSIOS PHIDAS, „Baptism and Ecclesiology”, în *The Ecumenical Review* 54:1 (2002), p. 47; JOHN H. ERICKSON, „The Church in modern Orthodox thought: towards a baptismal ecclesiology”, în *International Journal for the Study of Christian Church* 11:2-3 (2011), p. 137-151; ION BRIA, „Widening the Ecclesiological Basis of the Ecumenical Fellowship”, în *The Ecumenical Review* 56:2 (2004), p. 209; NICOLAE MOȘOIU, „Towards a deeper understanding of the Ordo of the Holy Mysterion of Baptism”, în IOAN TULCAN *et. al.*, *Tradition and Dogma: What kind of Dogmatic Theology do we propose for nowadays?*, Ed. Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2009, p. 153-202; DAVID PESTROIU, „Botezul – rod al propovăduirii Evangheliei, în opera Sf. Vasile cel Mare”, în *Altarul Reîntregirii* 16:1 (2011), p. 103-128; Prof. univ. dr. MIHAI VALENTIN VLADIMIRESCU, RADU COSMIN SĂVULESCU și Lect. univ. dr. MIHAI IULIAN CONSTANTINESCU (coordonatori), *Tainele Botezului și Cununii în Sfânta Scriptură*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2012, p. 19-164.

sus, și nici practica catehumenatului nu mai este prezentă în Biserică. Cu toate acestea, demersul acestora de a primi botezul creștin este susținut oarecum de către Biserica Ortodoxă care este atentă să le fie oferită o minimă pregătire, prin însușirea unor noțiuni de credință elementare. Evident, dacă comparăm disciplina catehumenilor cu ceea ce facem astăzi pentru botezarea unui adult, vom constata că există o diferență de atitudine și de responsabilitate enormă.

În acord cu cele deja discutate, putem spune că dimensiunea aceasta a uceniciei a fost mult împinsă către cele două acțiuni, care au jucat roluri diferite în decursul istoriei. În perioada Sfinților Apostoli botezarea rămâne centrală pentru misiune. În perioada cuprinsă între secolul al II-lea și secolul al VI-lea instituția catehumenatului va cunoaște o înflorire puternică, ca mai apoi să se revină la practica inițială, în care accentul cade pe botez. Din punct de vedere al practici prezente, nu cred că este greu să descifrăm care este atitudinea actuală, anume aceea de a boteza. Botezul copiilor rămâne practica asumată a Bisericii Ortodoxe în activitatea sa pastoral-misionară.

Cateheza (gr. *κατήχισις*). Oare ce înseamnă să faci cateheză azi în Biserica Ortodoxă? Putem vorbi despre o cultură a catehezei sau nu?²⁹ Din nefericire, nu putem răspunde cu prea multe amănunte. Doar două sunt direcțiile care sunt oarecum stabile.

Prima dintre ele o reprezintă includerea studiului catehezei în disciplinele cu tradiție ale Teologiei, inclusă în programele didactice, unde disciplina se intitulează *Catehetică Ortodoxă*,³⁰ și instrucția religioasă, pe care o numim *ora de religie*, predată în școli ca disciplină facultativă.

A doua direcție, care are legătură cu formarea preoților în cadrul facultăților de teologie, se leagă de faptul că fiecare biserică are prevăzut un program de cateheze. Totuși, putem semnala că succesul acestor cateheze se

²⁹ Trebuie spus că există o tendință de a defini cateheza doar prin prisma unei viziuni didactice, de predare, activitate care nu ar implica o relație personală și directă cu cel care este educat sau instruit, ori această tendință este una destul de problematică. A se vedea în acest sens: Dr. LORRAINE S. DELUCA, „Catechesis: Making Disciples amidst the desert places”, în *Catechist* 37:4 (2004), p. 8, și BENJAMIN D. ESPINOZA și BeVERLY JOHNSON-MILLER, „Catechesis, developmental theory and a fresh vision for Christian education”, în *Christian Education Journal* 11:1 (2014), p. 17.

³⁰ Un manual cunoscut este cel scris de Pr. prof. dr. VASILE GORDON, *Introducere în Catehetica Ortodoxă*, Ed. Sophia, București, 2004. A se vedea cap. XI al acestei lucrări, care prezintă schițe de planuri pentru cateheze, p. 188-224. În privința educației religioase există opinii că nu ar trebui să confundăm cele două acte și că ar fi mult mai corect dacă le-am trata separat. Pentru situația din contextul românesc, educația religioasă are însă un rol foarte important, mai ales că nu avem un proiect de catehizare mult mai bun decât *ora de religie*, care rămâne și ea la rândul ei destul de firavă. A se vedea: GRAHAM M. ROSSITER, „The need for a „creative divorce” between catechesis and religious education in Catholic schools”, în *Religious Education* 77:1 (1982), p. 21-40.

reduce doar la spațiul bisericii și nu ajunge decât la cei care vin ei de bunăvoie la biserică. Acest procedeu de catehizare seamănă foarte mult cu ceea ce se întâmplă în jurul predicilor al căror conținut pare de multe ori concentrat pentru cei care nu sunt prezenți în biserică (mai ales predicile morale la care „se ceartă” tot enoriași care sunt în biserică). Preotul trebuie să devină „catehetul cateheților”, așa cum remarca Pr. Bria: „Preotul, în calitate de catehet, se deosebește de la o cultură la alta, fiecare oferind posibilități deosebite. Dar el este, în toate cazurile, „catehetul cateheților”, adică, chiar atunci când alții profesează pedagogia reală, el poartă răspunderea finală și trebuie să impulsioneze și să îndrume orientarea și (cazul) unde să se pună accentul”³¹.

Fără îndoială că am avea nevoie de a cultiva o cultură a catehezei, care ar trebui să se adreseze în special celor botezați, dar care nu înțeleg actele (liturgice mai ales) care se petrec în Biserică. Aici am putea vorbi chiar despre o re-evangelizare a noastră (cf. papei Ioan Paul al II-lea), ori catehizarea și evanghelizarea sunt acțiuni care se intersectează. Trebuie să recunoaștem că există creștini care aparțin de Biserică, dar nu cred sau cred într-un mod superficial (*belonging without believing*).³² Dacă vorbim despre o majoritate ortodoxă în România, nu cred că ar fi greșit dacă am situa acea majoritate, din nefericire, în cercul acestui grup de creștini. Oricum, mult mai problematic este grupul creștinilor care cred, dar nu aparțin de vreo comunitate anume (*believing without belonging*).³³ În orice caz, scopul final al catehezei ar fi re-integrarea acestora în comunitatea vie a Bisericii, care ar consta în împărtășirea conștientă cu Trupul și Sângele Mântuitorului Hristos la Sfânta Liturghie.³⁴

Ucenicia. Conștient sau nu, latura uceniciei nu prezintă un element important, confundat de cele mai multe ori, cu cel de catehizare sau, în cele mai bune cazuri, împins în cadrul Tainei Spovedaniei, unde vorbim despre duhovnic și ucenic. Cu alte cuvinte, dacă reducem formula misionară la cele două acțiuni - botezare și catehizare - în practica actuală a Bisericii suferim, parțial sau total, de o viziune incompletă a perspectivei misionare și pastorale. Pentru că am insistat pe modelul misionar de a face ucenici,

³¹ ION BRIA, *Go Forth in Peace* apud Pr. prof. dr. ION BRIA, *Liturghia după Liturghie. O tipologie a misiunii apostolice și mărturiei creștine azi*, Ed. Athena, București, 1996, p. 143.

³² Pentru o perspectivă mult mai largă despre creștini ne-catehizați, a se vedea: RITO BARING, „A new approach to catechesis: involving students in catechetical education in the Philippines”, în *International Studies in Catholic Education* 2:2 (2010), p. 176-192.

³³ A se vedea și următoarele articole: DAVID RAMEY, „Evangelism: its challenge to an American Catholic catechesis”, în *Religious Education*, 73:6 (1978), p. 686-693, și CRÎNGAȘU IOAN-PAUL, „Conceptul de re-evangelizare a Europei. Aspecte”, https://www.academia.edu/6760851/CONCEPTUL_DE_RE-EVANGHELIZARE_A_EUROPEI_ASPECTE (27.11.2016).

³⁴ Cf. ANDREW K. PFEIFFER, *art.cit.*, p. 33.

rămâne de datoria noastră să explicăm cum anume trebuie să înțelegem ucenicia astăzi.

În legătură cu această dimensiune biblică aş vrea să redau cuvintele unui editor de revistă, anume Barry Brundell, care afirmă următoarele lucruri și care ne confirmă interpretarea noastră a textului misionar mateian: „It is significant that Jesus did not tell us to go out and make instant converts...rather, he told us to ‘make disciples of all nations’. Discipleship is a process, a journey, a very subtle journey with many twists and turns, a journey that is very personal and particular to each individual. *Making* disciples, likewise, is a very subtle and relational task, more like education as contrasted with teaching pure and simple”³⁵

Putem deduce de aici, în acord cu interpretarea textului de la Matei 28, 19-20, că ucenicia este o parte importantă a misiunii. Am putea vorbi chiar despre o paradigmă a misiunii prin ucenicie.³⁶ Dacă catehizarea poate fi înțeleasă mai mult ca instruire didactică, informațională, ucenicia presupune o relație mult mai profundă, o relație de prietenie am putea spune. Ne aducem aminte că Evanghelistul Matei face un leitmotiv pentru calitatea de ucenic și se pare că este singurul cuvânt folosit în Sfintele Evanghelii pentru a desemna pe cei care l-au urmat pe Iisus Hristos, Domnul și Mântuitorul lumii.³⁷ Evanghelistul Ioan relatează că Domnul nostru Hristos dă porunca iubirii aproapelui după care vom fi recunoscuți ca ucenici ai Săi. Mai mult decât atât, Mântuitorul Hristos face această legătură dintre ucenicie și prietenie prin iubire, care ar trebuie să definească relațiile inter-umane: „Aceasta este porunca Mea: Să vă iubiți unul pe altul, precum v-am iubit Eu. Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să și-l pună pentru prietenii săi. Voi sunteți prietenii Mei dacă faceți ceea ce vă poruncesc. De acum nu vă mai zic slugi, că sluga nu știe ce face stăpânul său, ci v-am numit pe voi prieteni, pentru că toate câte am auzit de la Tatăl vi le-am făcut cunoscute” (Ioan 15, 12-15).

Partea tristă a acestei dimensiuni rămâne următoarea realitate: ce se întâmplă cu cei păstoriți când însuși cel care îi păstorește nu a fost câștigat ca ucenic pentru Hristos și pentru Biserica Sa?

Pentru că, din nefericire, suntem într-o criză a prieteniiilor (deși avem mii de prieteni pe contul de socializare *Facebook!!!*), pentru a putea fi înțeleși mult mai clar, parafrazând pe Evanghelistul Matei (care transpune cuvintele Mântuitorului Hristos) am putea să înțelegem acest îndemn de a

³⁵ BARRY BRUNDELL MSC (ed.), „Make Disciples”, în *Compass* 42:2 (2008), p. 1.

³⁶ Dr. A. (JOS) DE KOCK, „Promising approaches to catechesis in church communities: towards a research framework”, în *International Journal of Practical Theology*, 16:2 (2013), p. 186-189.

³⁷ DAVID BOSCH, *op.cit.*, p. 73.

face ucenici cu cel de a face prieteni. Astăzi, dacă Mântuitorul ne-ar vorbi, ne-ar spune direct *Faceți-vă prieteni (ucenici), pe care să-i botezați și să-i catehizați*. Din punctul meu de vedere, practica noastră misionară prin botez nu are la bază ucenicia (prietenia) și nici nu se continuă prin cateheză. Însă a boteza fără aceste două dimensiuni înseamnă, așa cum bine remarca un preot într-o predică la botez, a sădi o floare frumoasă, dar de care nu se va mai ocupa nimeni după acel moment. Și nu este greu de imaginat ce se va întâmpla cu acea floare.

Pentru a exemplifica partea aceasta mai mult teoretică despre ucenicie, botez și cateheză, în următoarea parte a studiului vom încerca să vorbim despre cum se face misiune și pastorație astăzi în jurul Sfintei Taine a Botezului, să vedem dacă această atitudine este una care provoacă conștiința oamenilor și dacă putem vorbi despre eventuale soluții la problemele identificate.

3. Taina inițierii. Practici misionare sau demisionare actuale

Aveam nevoie de o prezentare scurtă a interpretării biblice a misiunii creștine, cunoscută ca marea trimitere misionară din Evanghelia după Matei, dar și să înțelegem cum anume această paradigmă misionară s-a schimbat în decursul istoriei. Astăzi, Taina Sfântului Botez rămâne pasul prim care trebuie făcut pentru a primi numele de creștin.³⁸ În contextul tradiției ortodoxe, Taina Sfântului Botez rămâne, din punct de vedere teologic, poarta de intrare în Biserica lui Hristos.³⁹ Însă putem constata că cele două perspective, cea teologică (bisericească) și cea lumească, se află într-o tensiune permanentă. Altfel spus, conștient sau nu, atunci când se săvârșește Taina Sfântului Botez, cei care împlinesc această aleasă slujire, preoții, și familia pruncului care se aduce la botez, au adesea atitudini diferite cu privire la ce înseamnă acest moment. Vom încerca să schițăm anumite probleme pe care le-am identificat în practica actuală și să propunem posibile soluții.

O primă problemă importantă am identificat-o în metodologia pastorației și a misiunii (dacă o putem numi așa) atunci când vorbim despre Taina Botezului, anume aceea că nu se au în vedere cele trei dimensiuni așa cum le-am descris în prima parte a studiului. Evident că nu am putea vorbi, în cazul unui copil care se aduce să primească taina botezului, de ucenicie conștientă și directă, însă nici practica *botezare-catehizare* nu are prea mult

³⁸ Sunt conștient că există rugăciunea care se citește a opta zi de la naștere, atunci când se pune deja numele pruncului, dar acest început se va împlini în primirea Tainei Sfântului Botez, astfel că nu este greșit să considerăm acest moment al botezului ca fiind primul mare pas de realizat pentru a deveni creștin.

³⁹ A se vedea *Învățătură de Credință Creștină Ortodoxă*, Ed. IBMBOR, București, 2000, p. 267-271.

succes. Considerăm că trebuie semnalat că în practica actuală această acțiune misionară se reduce în mod nefericit la prima parte, anume la cea de botezare. În această situație, preotul este cel care ar trebui să dea tonul, asta dacă vrem să vorbim de preoți misionari și nu de preoți *demisionari*. Activitatea pastoral-misionară nu se reduce la a boteza, ci ar trebui susținută dinainte printr-o ucenicie (a se citi *prietenie!*) a părinților sau chiar a nașilor, urmată printr-o activitate de catehizare a celui botezat.⁴⁰ Ar fi prea trist să reducem pastorația doar la momentele liturgice și doar în spațiul bisericesc, momente problematice și ele la rândul lor.⁴¹ A avea o perspectivă sau o viziune misionară și pastorală înseamnă a susține demersul respectivului prunc de a crește în Hristos, indiferent de mijloacele care ne stau la dispoziție și de disponibilitatea sistemelor laice de a ne educa creștinește copiii. Fără îndoială că prezența preotului în școală la catedră aduce șansa de a oferi o educație copiilor botezați. În cazul în care avem la catedră teologi instruiți pentru această activitate - profesorii de religie -, preotul trebuie să rămână cel mai apropiat colaborator și susținător al acestuia. În cazuri contrarii, rezultatele nu sunt greu de imaginat.

Am întâlnit cazuri de preoți care susțin întâlnirea directă cu părinții pruncului și cu nașii acestuia înainte de momentul Tainei Botezului. Această întâlnire, pe lângă faptul că are rolul de a se cunoaște față către față cei implicați, își propune să explice teologic și liturgic momentele principale din slujba Botezului. Aici începe ucenicia (care poate continua) și catehizarea (mai întâi a părinților și prin ei și a copilului).⁴² Din nefericire, modelul acesta l-am cunoscut în diaspora românească, unde posibilitățile de pastorație disponibile de acasă sunt destul de inaccesibile, dar totuși, spre cinstea acestor preoți, realizabile. Cu atât mai mult, preoții din România (ne referim la cei care nu o fac deja) ar putea să practice acest procedeu misionar/pastoral. Aici trebuie să nu uităm că pastorația de la sat are acest atu al prezenței preotului în mijlocul comunității, ceea ce ușurează cu mult întâlnirea față către față. Mai mult decât atât, întâlnirea dinainte de botez ar trebui să se facă în biserică comunității, care este un spațiu catehetic prin

⁴⁰ „Baptism without teaching can lead to poor discipleship. Poor discipleship can lead people to question the effectiveness of baptism or its centrality in discipleship” ANDREW K. PFEIFFER, *art.cit.*, p. 28.

⁴¹ A se vedea capitolul 5 *Preotul Liturghisitor*, din cartea Pr. lect. dr. DAVID PESTROIU, *Liturghie și Misiune*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2012, p. 80-104.

⁴² Teologul ieromonah PETRU PRUTEANU propune ca soluție un minim ciclu de cateheze baptismale pentru părinții și nașii pruncului, concretizat în 5 întâlniri față către față. Pentru mai multe detalii, a se vedea articolul acestuia: „Din modesta mea experiență de catehizare baptismală”, <http://www.teologie.net/2014/10/30/din-modesta-mea-experienta-de-catehizare-baptismala/> (27.11.2016).

excelență.⁴³ Ce se întâmplă cu pastorația în cazul parohiilor urbane? Evident, sfatul direct ar fi acela de a ieși din biserică. Dacă la sat, omul știe unde este biserica și unde stă preotul, în schimb la oraș, există multe persoane care nu știu nici măcar de care biserică aparțin. Cum ar trebui oare aceștia să fie informați? Dacă pastorația nu se mai face doar cu Molitfelnicul și cu Ceaslovul, atunci devine de la sine înțeles că nici pastorația de la amvon nu mai e o soluție de practicat, ci prezența cât mai frecventă în mijlocul comunității, la colțuri de străzi, în casele oamenilor ș.a.⁴⁴

O a doua problemă, care ar trebui să nu fie trecută cu vederea așa ușor, rămâne și momentul la care se face slujba botezului. Dacă nu am putea susține o re-integrare a Tainei Botezului în interiorul Sfintei Liturghii, deși ar fi de preferat,⁴⁵ măcar trebuie spus foarte direct că botezurile de sâmbătă sunt în ton cu tendința individualistă/individualismului de a trata lucrurile în viață⁴⁶ sau am putea să spunem direct că slujbele rupte de comunitate intră în fenomenul privatizării religioasă („religia propriului eu”).⁴⁷ Unde este comunitatea în care se integrează pruncul atunci când este botezat? Fără îndoială că Taina Botezului poate fi săvârșită în orice moment, însă dacă vorbim atât de mult de Tradiția Părinților, atunci să o și punem în practică. Propunerea ca Taina Botezului să se săvârșească imediat după Liturghia de duminică (aceasta până la o revenire a săvârșirii botezului în cadrul Sfintei Liturghii), atunci când comunitatea este anunțată de primirea unui nou

⁴³ Teologul greco-catolic, VOJTECH BOHAC, face o scurtă analiză a spațiului bisericii bizantine și o consideră locul potrivit pentru activitatea de catehizare: „The Byzantine tradition, as well as other Eastern tradition preserved in an unique way the primacy of the liturgy as the top of the Christian life, thus remaining completely faithful to the spirit of the Church of the Fathers, when the liturgy was a place, which gathered the catechists and the religious education, where the Scriptures were announced and commented, where the Catechumens were prepared for the baptism and the penitents were prepared for the reconciliation, which in the periods before the Pascha was conducted in a perfect harmony of symbols and instructions, and here had its place also the diakonia” „The Byzantine Church - a Space for Catechesis”, în *E-Theologos* 3:2 (2012), p. 156.

⁴⁴ De remarcat că în marea trimitere misionară, Hristos nu spune *stați în biserică, botezați...*ci, dimpotrivă, misiunea presupune a ieși în lume, a merge în mijlocul ei. Ori sedentarismul actual al pastorației contravine în mod clar cu ceea ce Hristos ne-a îndemnat să facem. O Evanghelie (Vestea cea bună) ne-vestită este o contradicție în termeni.

⁴⁵ A se vedea în acest sens: Ieromonah PETRU PRUTEANU, „Liturghia baptismală. Schema rânduielii cu comentarii istorico-liturgice”, <http://teologie.net/data/pdf/PP-liturghia-baptismala.pdf> (25.11.2016).

⁴⁶ A se vedea: Dr. A. (JOS) DE KOCK, *art.cit.*, p. 179.

⁴⁷ Teologul catolic Robert Schreiter analizează raportarea omului postmodern la Biserică ca la o cofetărie de unde omul alege ce să creadă și cum vrea el să relaționeze cu religia („cafeteria Catholic”), atitudine care, din nefericire, îl caracterizează și pe *creștinul-ortodox* al timpului nostru (ROBERT SCHREITER, „Culture, Inculturation, and Catechesis”, în *Catechist* 35:1 (2001), p. 87).

membriu, poate fi o minimă soluție pastorală. Mai mult decât atât, cu ocazia următoarei Liturghii, preotul ar trebui să anunțe și să prezinte comunității pe noul său membru. În mod normal, dacă familia cu pruncul botezat nu se regăsesc în viața comunității după acel moment, putem afirma fără ocolișuri că suntem demisionari, iar nicidecum misionari.

O altă problemă, în continuarea celei de mai sus, rămâne însă și practica de a boteza oriunde altundeva, dar nu la biserica de care aparținem, din diverse motive. Fără îndoială că în atare cazuri, conștiința unei apartenențe la viața unei comunități bisericești este ceva total necunoscut, o realitate netrăită. Din punct de vedere misionar și pastoral, consider că acest gest nefiresc nu poate fi admis ca regulă generală. Aici se poate interveni destul de ușor, în condițiile în care niciun preot nu ar accepta să boteze în afara ariei sale administrative (și mai ales duhovnicești!), mai ales când motivele sunt unele de poze și nu de credință.

Mă opresc aici cu enumerarea problemelor, care, din nefericire sunt mult mai multe.⁴⁸ Am vrut să aduc în atenție câteva lucruri importante, care, dacă le-am fi împlinit cu responsabilitate, nu ne-ar fi adus în momentul acesta de criză. Însă poate că această criză va aduce cu ea și o nouă re-interpretare a rolului misionar și pastoral al nostru, al tuturor care suntem botezați și încercăm să trăim după cuvintele și faptele lui Hristos.

4. În loc de concluzii

Acest studiu a fost conceput în trei părți, care sunt în legătură una cu alta. Astfel, în prima parte am demonstrat că ucenicia reprezintă un îndemn al Mântuitorului Hristos, consemnat în Evanghelia după Matei. Paradigma biblică misionară de care ne putem folosi este aceasta: întâi facem ucenici, care primesc apoi darul botezului și sunt îndrumați (catehizați) în acest drum al creșterii în Hristos început la botez. Ori deficiența traducerii clasice a textului mateian analizat era că nu surprindea această dimensiune a uceniciei. În a doua parte, am vorbit despre practica catehumenatului în Biserica primelor secole și am explicat de ce Biserica a acceptat practica centrată pe botez, apoi am analizat critic cum se face cateheza astăzi și care sunt problemele în jurul catehizării. Am explicat și faptul că ucenicia Apostolilor lângă Hristos a culminat cu a deveni prieteni ai Acestuia, exemplu pe care trebuie să-l urmăm și noi în activitatea misionar-pastorală. Dacă omul nu devine ucenic (prieten) al lui Hristos, atunci botezul nu va

⁴⁸ Din cauza spațiului, m-am rezumat la doar trei mari probleme, însă cu ușurință aș putea să enumăr multe altele, cum ar fi: problema nașilor, care sunt aleși pe motive de card și nu de cord (cf. Pr. Constantin Necula) dar acceptați de Biserică ca garanți ai creșterii în credința ortodoxă a copilului botezat, problema petrecerii de după botez, care a devenit pe nesimțite partea cea mai importantă a evenimentului, problema respectului de a participa la o slujbă liturgică într-o ținută decentă și nicidecum de paradă vestimentară ș.a.

aduce nimic nou în viața acestuia. Paradoxal, după botez (mă gândesc aici la familia pruncului adus la botez), viața continuă în același ritm de risipire duhovnicească, în care grijile și activitățile acestei lumii sunt centrul vieții noastre. În ultima parte a studiului, vorbind despre Taina Botezului, am identificat și am propus anumite soluții pastorale care se impun.

Un ultim gând ar fi răspunsul la întrebarea propusă în titlul acestui studiu. Misiunea și pastorația pentru Hristos nu înseamnă o alegere între ucenicie sau cateheză, ci dimpotrivă acestea două trebuie să se împletească cu darul Sfintei Taine a Botezului. Un om al lui Hristos trebuie să aibă aceste trei calități esențiale, anume să fie ucenic, botezat și catehizat.

Abstract: *Mission and Pastoral Care Through Discipleship or Catechesis? History, Challenges and Solutions*

In the Romanian Orthodox theology, the words *mission* and *pastoral care* are used very often in a mixed way. Nevertheless, there are some differences between them and we explain why. In the main part of our article, we demonstrate that the biblical verse regarding the great commandment for mission was translated in a wrong way and it gave a different paradigm for mission. In the second part, we speak about catechesis and catechumenate at the beginning of the Church and about the present situation regarding these activities. In the last part, we analyze what happens around the Holy Sacrament of Baptism when we speak about mission or pastoral care. In consequences, this article presents some conclusions which can be applied in the life and activity of the Romanian Orthodox Church.

Bibliografie selectivă

Ediții ale Sfintei Scripturi:

Biblia sau *Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Ed. IBMBOR, București, 2005.

Biblia sau *Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament* cu Trimiteri, traducerea Dumitru Cornilescu, revizuită ortografic, Asociația Biblică Română „Casa Bibliei”, București, 2010.

Sfinți Părinți și Scriitori Bisericești:

Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, traducere din limba greacă și note de Pr. Prof. Dumitru Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 2003.

Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, PSB 23, traducere, introducere, indici și note de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1994.

Sfântul Iustin Martirul și Filozoful, *Apologia I*, traducere și note de Olimp. N. Căciulă, în *Apologeți de Limbă Greacă*, PSB 2, traducere, introducere, note și indice de Pr. Prof. T. Bodogae, Pr. Prof. Olimp Căciulă, Pr. Prof. D. Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1980.

Învățătură a celor Doisprezece Apostoli (Didahia), în *Scrierile Părinților Apostolici*, PSB 1, traducere, note și indici de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1979.

Tertulian, *Despre prescripția contra ereticilor*, în *Apologeți de Limbă Latină*, PSB 3, traducere de Prof. Nicolae Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol și Prof. David Popescu, Ed. IBMBOR, București, 1981.

Cărți:

- Bosch, David J., *Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission*, Orbis Books, Maryknoll, New York, 1991.
- Bria, Ion ed., *Go Forth in Peace. Orthodox Perspectives on Mission*, WCC Publications, Geneva, 1986.
- Bria, Ion, *The Liturgy after the Liturgy. Mission and Witness from an Orthodox Perspective*, WCC Publications, Geneva, 1996.
- Idem, *Liturghia după Liturghie: o tipologie a misiunii apostolice și mărturiei creștine azi*, Ed. Athena, București, 1996.
- Coman, Pr. Prof. Dr. Ioan G., *Patrologie*, vol. III, Ed. IBMBOR, București, 1988.
- Dumnezeiasca Liturghie a celui între sfinți părintele nostru, Ioan Gură de Aur, Arhiepiscopul Constantinopolului, în Liturghier*, Ed. IBMBOR, București, 2012.
- Gordon, Pr. Prof. Dr. Vasile, *Introducere în Catehetica Ortodoxă*, Ed. Sophia, 2004.
- Idem, *Mergând, învățați...Predici pentru toate duminicile și sărbătorile de peste an*, Ed. IBMBOR, București, 2006.
- Ică jr., Diacon Ioan I., *Canonul Ortodoxiei I: Canonul Apostolic al primelor secole*, Ed. Deisis/Stavropoleos, Sibiu, 2008.
- Învățătură de Credință Creștină Ortodoxă*, Ed. IBMBOR, București, 2000.
- Pestroiu, Pr. lect. dr. David, *Liturghie și Misiune*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2012.
- Sonea, Cristian, *Apostolat și Responsabilitate: o viziune teologică asupra misiunii laicului*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2015.

Vladimirescu, Prof. Univ. Dr. Mihai Valentin; Săvulescu, Radu Cosmin și Constantinescu, Lect. Univ. Dr. Mihai Iulian (coordonatori), *Tainele Botezului și Cununii în Sfânta Scriptură*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2012, pp. 19-164.

Articole:

Baring, Rito, „A new approach to catechesis: involving students in catechetical education in the Philippines” în *International Studies in Catholic Education* 2:2 (2010), pp. 176-192.

Bohac, Vojtech, „The Byzantine Church - a Space for Catechesis” în *E-Theologos* 3:2 (2012), pp. 147-157.

Bria, Ion, „Widening the Ecclesiological Basis of the Ecumenical Fellowship”, în *The Ecumenical Review* 56:2 (2004), pp. 199-210.

Brundell MSC (ed.), Barry, „Make Disciples” în *Compass* 42:2 (2008), pp. 1-2.

De Kock, Dr. A. (Jos) „Promising approaches to catechesis in church communities: towards a research framework” în *International Journal of Practical Theology*, 16:2 (2013), pp. 176-196.

DeLuca, Dr. Lorraine S., „Catechesis: Making Disciples amidst the desert places” în *Catechist* 37:4 (2004), p. 8.

Erickson, John H., „The Church in modern Orthodox thought: towards a baptismal ecclesiology”, în *International Journal for the Study of Christian Church* 11:2-3 (2011), pp. 137-151.

Espinoza, Benjamin D. și Johnson-Miller, Beverly, „Catechesis, developmental theory and a fresh vision for Christian education” în *Christian Education Journal* 11:1 (2014), pp. 8-21.

- Kreider, Alan, „Baptism, Catechism, and the Eclipse of Jesus’ Teaching in Early Christianity”, în *The Mennonite Quarterly Review* 17:1 (1998), pp. 5-30.
- Marcu, Doru, „The concept liturgy after the Liturgy. History and theology”, în *Mitropolia Olteniei*, 9-12 (2016), pp. 185-207.
- Moșoiu, Nicolae, „Towards a deeper understanding of the Ordo of the Holy Mysterion of Baptism” în Ioan Tulcan et. al., *Tradition and Dogma: What kind of Dogmatic Theology do we propose for nowadays?*, Ed. Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2009, pp. 153-202.
- Pestriou, David, „Botezul – rod al propovăduirii Evangheliei, în opera Sf. Vasile cel Mare” în *Altarul Reîntregirii* 16:1 (2011), pp. 103-128.
- Pfeiffer, Andrew K., „To the font and from the font: Baptism and Mission” în *Lutheran Theological Journal* 38:1 (2004), pp 27-38.
- Phidas, Vlassios, „Baptism and Ecclesiology”, în *The Ecumenical Review* 54:1 (2002), pp. 39-47.
- Ramey, David, „Evangelism: its challenge to an American Catholic catechesis” în *Religious Education* 73:6 (1978), pp. 686-693.
- Rossiter, Graham M., „The need for a ”creative divorce” between catechesis and religious education in Catholic schools” în *Religious Education* 77:1 (1982), pp. 21-40.
- Schreiter, Robert „Culture, Inculturation, and Catechesis” în *Catechist* 35:1 (2001), pp. 83-88.
- Westerhoff, John, „Evangelism, Evangelization, and Catechesis” în *Interpretation* 48:2 (1994), pp. 156-165.

Dicționare:

Lampe ed., G.W.H., *A Patristic Greek Lexicon*, Publisher The Clarendon Press, Oxford, 1961.

Liddell, Henry George și Scott, Robert, *A Greek-English Lexicon*, Publisher Clarendon Press, Oxford, 1996.

Resurse Internet:

Ioan-Paul, Crîngașu, „Conceptul de re-evanghelizare a Europei. Aspecte”,

https://www.academia.edu/6760851/CONCEPTUL_DE_RE-EVANGHELIZARE_A_EUROPEI_ASPECTE (27.11.2016).

<http://www.nestle-aland.com/en/read-na28-online/text/bibeltext/lesen/stelle/50/280001/289999/> (15.11.2016).

<https://www.youtube.com/watch?v=E6uFOoNtQRA> (27.11.2016).

http://www.vatican.va/archive/ENG0839/_PW1.HTM#-3C1 (16.11.2016).

<http://www.kingjamesbibleonline.org/Matthew-Chapter-28/> (15.11.2016).

<http://www.dervent.ro/biblia.php> (21.11.2016).

<http://www.nestle-aland.com/en/read-na28-online/text/bibeltext/lesen/stelle/54/210001/219999/> (25.11.2016).

Pruteanu, Ieromonah Petru, „Din modesta mea experiență de catehizare baptismală”, <http://www.teologie.net/2014/10/30/din-modesta-mea-experienta-de-catehizare-baptismala/> (27.11.2016).

Idem, „Ectenia pentru catehumeni și concedierea lor”, <http://teologie.net/data/carte/PP-ectenie-catehumeni.pdf> (25.11.2016).

Idem, „Slujba Botezului și riturile adiacente. Studiu istorico-liturgic și propuneri asupra textului”, <http://teologie.net/data/pdf/PP-studiu-botez.pdf> (26.11.2016).

Idem, „Liturghia baptismală. Schema rânduiei cu comentarii istorico-liturgice”, <http://teologie.net/data/pdf/PP-liturghia-baptismala.pdf> (25.11.2016).